

BOTANICUM

KASVITIETEEN TIEDOTUSLEHTI • 7/2019 • 30.8.2019

Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskuksen Luomuksen kasvitieteen yksikkö
sekä Viikin kasvibiologia

Vastaava päätoimittaja Marko Hyvärinen (@helsinki.fi), toimittaja Leena Helynranta (@helsinki.fi)

LUOMUS

LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO

Vierailijoita

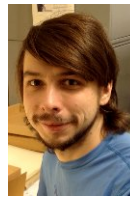
- 8.7. **Gintaras Kantvilas & Brigitte de Villiers**, Australia, Tasmania, Hobart, Tasmanian Herbarium. *Jäkäläsuku Siphula*. Yhteyshenkilö Teuvo Ahti.
- 2.8. **Vincent Zonca** (kirjailija), Ranska, Pariisi. *Valmistelemassa kulttuurihistoriallista kirjaansa 'Lichens'*. Yhteyshenkilö Teuvo Ahti.
- 12.–30.8. **Viktoria Tarasova**, Venäjä, Petroskoin yliopisto. *Arkangelin alueen jäkälien määrittelytyötä*. Yhteyshenkilö Leena Myllys.
- 16.–20.9. **Yuri Ivanenko**, Venäjä, Pietari, Saint-Petersburg State University. *Taxonomy of Diphasiastrum*. Yhteyshenkilö Alexander Sennikov.
- 16.–30.9. **Mikhail Kozhin**, Venäjä, Moskova, Moscow State University. *Flora of Murmansk Region*. Yhteyshenkilö Alexander Sennikov.

Tarasova

Ivanenko

Kozhin

Matkoilla

- 9.–12.7. **Timo & Aune Koponen**, Espanja, Madrid, Royal Botanical Garden, Bryology2019 Conference. Timo's Keynote: *Victor Brotherus' contribution to world diversity of mosses*.
- 29.7.–2.8. **Jouko Rikkinen**, Norja, "A Century of Unifying Biology" – the 33rd General Assembly of the International Union of Biological Sciences (IUBS), The Norwegian Academy of Science and Letters & The Science Library of University of Oslo. <https://www.iubs100years.org/home>
- 15.–16.8. **Heli Fitzgerald**, Maarianhamina, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Viljelykasvien luonnonvaraisten sukulaisten sekä kasvigeeni-varojen suojelun yhteistyökokous.
- 18.–24.8. **Gaurav Sablok**, Turku, ESEB2019, the 2019 Congress of the European Society for Evolutionary Biology. Poster: *Complete plastid genome sequence of African nightshade (Solanum scabrum) and comparative plastomics across Solananales (Sablok, G., Orejuela, A., He, X., Hyvönen, J., Särkinen T. & Poczai, P.)*
- 22.–27.8. **Otto Miettinen & Viacheslav Spirin**, Venäjä, Nizhny Novgorod, Kilimar zakaznik.
- 1.–3.9. **Teuvo Ahti**, Inarin Lappi, Kulttuuriperinnön Säätiön retkeily.
- 1.–12.9. **Otto Miettinen & Tuomo Niemelä**, Lammin biologinen asema.
- 3.–8.9. **Tea von Bonsdorff**, Norja, Stord, Nordic Mycological Congress
- 17.–27.9. **Otto Miettinen & Tuomo Niemelä**, Puola, Bialowiezan kansallispuisto (includes a joint outing with the European Mycological Congress).

Opetusta

Tuomo Niemelä, Otto Miettinen ja Olli Manninen pitävät kasvibiologian maisteriohjelman kuuluvan *Käävät metsiensuojelun työkaluina* -kurssin (P BIO-172, 5 op) Lammin biologisella asemalla 2.–6. ja 9.–12. syyskuuta. Kurssi pidetään nyt toista kertaa nykymuotoisena, ja Tuomo on opettanut sen edeltäjää kääpäkurssia 80-luvulta lähtien.

Kasvimuseon päivystys elo-syyskuussa

viikko	päivät	nimi	tiimi	puhelin (02941 +)
36	2.–6.9.	Peter Poczai	kasvitiimi	50053, 050 448 7193
37	9.–13.9.	Leena Myllys	sieni- ja sammaltiimi	24458, 0504487454
38	16.–20.9.	Pertti Salo	sieni- ja sammaltiimi	24445, 050 415 6757
39	23.–27.9.	Sanna Laine	digitointitiimi	24423, 0504486223
40	30.9–4.10.	Tea von Bonsdorff	sieni- ja sammaltiimi	24553, 050 318 5199

Uusia julkaisuja

Cardós, J.L.H., Prieto, M., Jylhä, M.J., Aragón, G., Molina, M.C., Martínez, I. & Rikkinen, J. 2019: A case study on the re-establishment of the cyanolichen symbiosis: where do the compatible photobionts come from? — *Annals of Botany*. <https://doi.org/10.1093/aob/mcz052>

Enroth, J., Pócs, T., He, X., Nyqvist, P., Stam, Å., Malombe, I. & Rikkinen, J. 2019: An annotated checklist of the bryophytes of Taita Hills region, Kenya. — *Acta Musei Silesiae Scientiae Naturales* 68: 53–66. <https://doi.org/10.2478/csma-2019-0007>

- Fryday, A.M., Orange, A., **Ahti**, T., Øvstedal, D.O. & Crabtree, D.E. 2019: An annotated checklist of lichen-forming and lichenicolous fungi reported from the Falkland Islands (Islas Malvinas). — *Glia* 8(1): 1–95.
- Guzow-Krzeminska, B., Serusiaux, E., van den Boom, P.P.G., Brand, A.M., **Launis**, A., Lubek, A., & Kukwa, M. 2019: Understanding the evolution of phenotypical characters in the *Micarea prasina* group (*Pilocarpaceae*) and descriptions of six new species within the group. — *MycoKeys* 57: 1–30. <https://doi.org/10.3897/mycokeys.57.33267>
- Hawksworth, D.L., **Ahti**, T., **Myllys**, L. & Boluda, C.G. 2019: (2675) Proposal to conserve *Alectoria fuscescens* (*Bryoria fuscescens*), nom. cons., against the additional names *Usnea implexa*, *Alectoria capillaris*, *A. cana*, *A. rubens*, *A. fuscidula*, *A. degenii*, *A. forissii*, *A. ostrobotniae*, *A. kuemmerleana*, *A. haynaldiae*, *A. achariana*, *A. lanestris*, *A. prostratosteola*, and *A. viridescens* (Fungi, Ascomycota, Lecanorales, Parmeliaceae). — *Taxon* 68(2): 400–402. <https://doi.org/10.1002/tax.12037>
- Kaasalainen**, U., Kukwa, M., **Rikkinen**, J. & Schmidt, A.R. 2019: Crustose lichens with lichenicolous fungi from Paleogene amber. — *Scientific Reports* 9:10360. <https://www.nature.com/articles/s41598-019-46692-w>
- Kettunen, T., & **Uotila**, P. 2019: Morphological variation and a new variety of *Gymnadenia conopsea* (*Orchidaceae*) in Finland. — *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 95: 89–99. <https://journal.fi/msff/article/view/84649>
- Koponen**, T. 2019: On the hypothesis of dioicous – monoicous species pairs in the *Mniaceae* (Bryophyta); morphology, sexual condition and distribution. — *Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales* 68: 67–81. <https://doi.org/10.2478/cszma-2019-0008>
- Launis**, A., & **Myllys**, L. 2019: *Micarea fennica*, a new lignicolous lichen species from Finland. — *Phytotaxa* 409(3): 179–188. <https://doi.org/10.11646/phytotaxa.409.3.6>
- Lazkov, G.A. & **Sennikov**, A.N. 2019: *Ligularia philanthrax* (*Asteraceae*), a new species from a coal mining region of Kyrgyzstan. — *Annales Botanici Fennici* 56: 355–359. <http://www.annbot.net/PDF/anb56-free/anb56-355-359-free.html>
- von Mering, S., Akhiani, H., Arias, S., Berendsohn, W.G., Borsch, T., Castañeda-Noa, I., de Vos, J.M., Dillenberger, M.S., Egli, U., Fleischmann, A., Flores-Olvera, M.H., Hernández-Ledesma, P., Kadereit, G., Klak, C., Korotkova, N., Malekmohammadi, M., Moore, A.J., Nyffeler, R., Ocampo, G., Ortiz Diaz, J.J., Oxelman, B., Rabaler, R.K., Schlumpberger, B.O., Schuster, T.M., Timaná, M.E., **Uotila**, P. & Zuloaga, F.O. 2019: The Global Caryophyllales Initiative: Towards an updated taxonomic backbone and a dynamic monograph of a major plant group. — *Biodiversity Information Science and Standards* 3: e35357. <https://doi.org/10.3897/biss.3.35357>
- Palmé, A., **Fitzgerald**, H., Weibull, J., Bjureke, K., Eisto, K., Endresen, D., Hagenblad, J., **Hyvärinen**, M., Kiviharju, E., Lund, B., Rasmussen M. & Þorbjörnsson, H. 2019: Nordic Crop Wild Relative conservation. A report from two collaborative projects 2015–2019. — *TemaNord* 533: 1–75. Nordic Council of Ministers, Copenhagen. <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1335894&dsid=2784>
- Rikkinen**, J. 2019: Sienten kirjo. — 152 s. Suomen Biologian Seura Vanamo. (Luonnon Tutkija 122/3–4).
- Stenroos**, S., Pino-Bodas, R. & **Ahti**, T. 2019: Corrigendum. *Rexiella*, a new name for *Rexia* S. Stenroos, Pino-Bodas & Ahti (2018), non *Rexia* D.A. Casamatta, S.R. Gomez & J.R. Johansen (2006). — *Cladistics* 35 (online). <https://doi.org/10.1111/cla.12401>
- Stepanchikova, I.S., Himmelbrant, D.E., Schiefelbein, U., Motiejunaite, J., **Ahti**, T. & Andreev, M.P. 2019: The lichens of Moshchny Island (Lavansaari) – one of the remote islands of the Gulf of Finland. — *Folia Cryptogamica Estonica* 56: 31–52. <https://ojs.utlib.ee/index.php/FCE/article/view/fce.2019.56.05>

Luomuksen vuosikertomus 2017–2018 on julkaistu

Luomus, vuodet 2017–2018 kertoo näiden vuosien käännteistä ja kohokohdista sekä dokumentoi niiden toimintaa. Videot ja valikoidut tiedotteet ovat läpileikkaus Luomuksen viimeaikaiseen tutkimukseen, toimintaan, juhlaan ja arkeen. <https://vuosikertomus-2017-2018.luomus.fi/>

Esiintymisiä

von Bonsdorff, Tea: *Rouskukoulu, Mikä rousku?* Haastattelu, Suomen Luonto 6/2019.

von Bonsdorff, Tea: Näin löydät parhaat sienipaikat – ensietsinnällä löytyi pekonilta maistuva sienimetsien Graalin malja. Haastattelu, *IltaSanomat* 30.8.

Fitzgerald, Heli: *Manner-Suomen ja Ahvenanmaan CWR lajien suojelu*. Esitelmä, Viljelykasvien luonnonvaraisten sukulaisten sekä kasvi geenivarjojen suojelun yhteistyökokous, Ahvenanmaan maakuntahallitus, Maarianhamina. 15.8.

Hyvärinen, Marko: *Keskellä Helsinkiä on rakennus, josta olisi voinut tulla Suomen kuninkaan linna, nyt se on maailman johtavia sammalpyhättöjä*. Haastattelu, *HS Helsinki*, 27.8.

Tässä Suomen kuningas Väino I olisi vilkutellut alaisilleen. Nyt sieltä vilkuttaa kasvitieteen yksikön johtaja Marko Hyvärinen, yleensä puutarhureille. "He ymmärtävät huumorin".

Rikkinen, Jouko: *Lapsi jättiläislumpeen lehdellä.* Haastattelu, YLE Radio Suomi, [Minna Pyykön maailma](#), 18.8.

Rikkinen, Jouko: *Suomi on metsien maa, mutta minkälaisia suomalaiset metsät itse asiassa ovat?* Haastattelu, Yle Radio Suomi, [Metsäradio](#) (haastattelu kohdassa 04:27–17:06), 28.8.

Kasvitieteellisten puutarhojen neuvottelupäivillä 28.–29.8. Helsingin Kaisaniemessä, Kumpulassa ja Suomenlinnassa kuultiin seuraavat esitykset:

- **Heiskanen, Ville:** *Härmäsienet puutarhassa.*
- **Hyvärinen, Marko:** *Euroopan puutarhojen konsortion kuulumisia / BGCI:n akkreditoitijärjestelmä.*
- Kuusijärvi, Anniina (Luomus, lajitietotiimi): *Nagoyan pöytäkirjan velvoitteita.*
- **Laaka-Lindberg, Sanna:** *Puutarhan sammalet.*
- **Launis, Annina:** *Jäkälistä ja jäkäläpuutarhasta.*
- **Niemelä, Tuomo:** *Käävät puutarhassa.*
- Paukkunen, Juhon (Luomus, hyönteistiimi): *Pistiäiset puutarhoissa.*
- **Pehkonen, Pertti:** *Viher-KESY kasvitieteellisessä puutarhassa.*
- **Väre, Henry:** *Sienijuurten ihme.*

Torstaina neuvottelupäivien ohjelmassa oli myös kulttuurihistoriallinen kasviretki Suomenlinnassa Arto Kurton, Karoliina Harvikan ja Leena Helynrannan opastamana.

Linnoitussaaressa jaksavat yllättää. Viimeksi sata vuotta sitten siellä havaittu kylämalva (*Malva pusilla*) oli ilmaantunut mahdollisesti valkoposkikihanhien pöyhimänä maan siemenpankista Susisaaren nurmikolle. Kuvat LH.

Kuka oli Erna Ender?

Neiti Erna Enderin (1901–1987) Karjalan Kannaksella maalaamia kasvikuvia. Kirja sisältää vesivärimalauksia Vammeloella, Tyrisevällä, Terijoella ja Viipurissa esiintyvistä luonnon- ja puutarhakasveista. Kuvat ovat vuodenaikojen mukaisessa järjestyksessä, ja ne on maalattu etupäässä 1920- ja 1930-luvuilla.

Lahjoittanut Kasvitieteen laitokselle tekijän sisar, nti Erika Ender 20.10.1987.

Anne Hauru löysi kesällä 2019 Kasvimuseon arkiston kassakaapista kaksi Erna Enderin kirjaa. Kasvimaalausten lisäksi Erna oli havainnoinut sieniä kirjassa *Sammatti 1948–9*. Minna Launiainen skannasi kirjat ja luetteloi kasvimaalausten taksonit.

Sammatin hautausmaalle on haudattu neljä Enderin sisarusta: Erna (1901–1987), Erika (1913–1988), Dina (1906–1975) sekä Elsa (1904–1995). Heidän vanhempansa olivat pietarinsaksalaiset Ernst ja Margot Ender. Ernst omisti Pietarissa yhdessä liikkumppaninsa kanssa muun muassa soodaa, potaskaa, saippuaa ja glaubersuolaa valmistavan tehtaan. Vallankumouksen jälkeen perhe ilmeisesti asettui Karjalankannakselle, missä heillä oli Uudenkirkon Rasvatun kylän Sykelsaassa 30-huoneinen huvila ainakin vuoteen 1925 asti. Margot Ender piti muun muassa valmistavaa koulua Vammeloella, saksalaista täysihoitola Tyrisevässä, ja tarjosi monikielistä opetusta Viipurissa. Dina Ender oli lahjakas viulusti, jonka ensikonserttia Viipurissa vuonna 1920 mainostettiin ahkerasti paikallisissa lehdissä. Hän jatkoi esiintymistä ainakin 1930-luvun lopulle. Erika kirjoitti useita kirjoja, joista viimeiseksi jäi *Rakastan siis olen* (Karisto, 1979). Juuri enempiä en ole heistä selville saanut, joten kaikki mahdollinen lisätieto otetaan kiitollisuudella vastaan. — Ari Taponen (ari.taponen (@) helsinki.fi)

Suomen luonnon päivä 31.8. Kumpulassa puutarhassa

Elokuisena lauantaina 31.8. Luomus kutsuu sinut viettämään [Suomen luonnon päivää](#) Kumpulassa kasvitieteelliseen puutarhaan. Päivän ajan puutarhaan on vapaa pääsy. Ota piknikväät mukaan ja istahda puiden varjostamalle nurmikentälle tai nauti mukava lounas Kesäkahvila Kummussa. Viipyle Suomen luonnon helmassa tai ihmettele kyökkikasveja. Entä miltä Pohjois-Amerikan,

Kaukoidän tai Japanin kasvit näyttävätkään Suomen luonnon juhlapäivänä? Puutarhassa riittää katseltavaa koko päiväksi! Tapahtuman aikana voit tutustua myös Luomuksen [geologisiin kokoelmiin](#) Kumpulan historiallisessa pääkartanossa. Puutarha ja Kesäkahvila Kumpu ovat avoinna klo 11–18 (keittolounasta on tarjolla klo 11–15) ja geologiset kokoelmat ovat avoinna klo 13–16.

Sieninäyttely 15.–16. syyskuuta Kaisaniemessä

Sienet sekaisin? Terästä sienituntemustasi Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan kasvihuoneilla. Voit myös tuoda sieniä tunnistettavaksi! Näyttely on avoinna sunnuntaina ja maanantaina klo 11–17. Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan kasvihuoneilla (Kaisaniemenranta 2, Helsinki). Luomuksen ja Suomen Sieniseuran järjestämä tapahtuma on maksuton ja tapahtuman aikana kasvihuoneille on ilmainen sisäänkäynti. Huom! Sieninäyttely on kasvihuoneiden yläsalleissa, joihin pääsee vain portaita pitkin. Kasvihuoneilla ei ole hissiä. Liikkuminen lastenvaunuilla tai apuvälineillä saattaa olla hankalaa.

Sieniatlas-kansalaistiedehanke on etsintäkuuluttanut **koralliorakkaan** (*Hericium coralloides*). Havainnot toivotaan osoitteeseen [laji.fi](#). Koralliorakkaasta voi lukea lisää Sieniatlaksen [etsintäkuulutussilmoituksesta](#).

▼ Kuva Seppo Huhmarniemi

▲ Helsinki, Santahamina, 3.8.2007. Kuvat Arto Kurtto

Sukuseuran vierailu

Collan-Kollanus-Sukuseura vieraillee lauantaina 31.8. Kasvimuseolla ja Kaisaniemen puutarhalla. Vierailun erityisenä tarkoituksena on tutustua sukuun kuuluneen kasvitieteen professorin ja Helsingin yliopiston rehtorin Kaarlo Linkolan ja hänen perheensä virka-asuntoon. Muistelijana on paikalla hänen tyttärensä Aira Ruohonen os. Linkola s. 1930. Museomestari **Ari Taponen** opastaa vierailijoita museorakennuksessa ja kasvihuoneilla heille on varattu normaali opastuskierros.

Taidehistoriallinen kävelykierros Kaisaniemen puutarhaan

Humanistinen tidekunta ja Taidehistorian ainejärjestö Eidos järjestävät kävelykierroksia yliopiston kampuksilla. Kaisaniemen puutarhakävelyllä ehtii mukaan vielä **perjantaina 6.9. klo 13**. Kierroksella puutarhaa tarkastellaan puutarha- ja maisema-arkkitehtuurin näkökulmasta. Yliopiston luottoarkkitehti Gustaf Nyström suunnitteli puutarhaan muun muassa Palmusalin ja Kasvimuseon. Kierros alkaa puutarhan sisäänkäynniltä, Kaisaniemenranta 2. <https://kavelykierrokset.wordpress.com/kaisaniemen-kasvitieteellinen-puutarha/>

Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan Palmusali.
Helsingin kaupunginmuseo / Tunteamaton valokuvaaja.

Botanicum 8/2019 ilmestyy perjantaina 27.9. Aineisto toimittajalle keskiviikkoon 25.9. mennessä.

